

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET HANDLINGSPLAN FÖR EN LÅNG- SIKTIG UTVECKLING AV TOLKTJÄNSTEN FÖR DÖVA, HÖRSELSKADADE OCH PERSONER MED DÖVBLINDHET (SOU 2022:11)

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar betänkandet och utredarnas förslag med följande synpunkter i den fortsatta hanteringen av ärendet:

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar betänkandet och utredarnas förslag med följande synpunkter i den fortsatta hanteringen av ärendet:

- Utredningens samtliga förslag till åtgärder behöver jämställdhetsintegreras.
- Mot bakgrund av att det saknas nationell samlad statistik avseende tolktjänst och tolkstöd från olika aktörer behöver berörda aktörer samla in statistik uppdelat på kön, identifiera ojämställdhetsproblemet samt göra en intersektionell jämställdhetsanalys med syfte att identifiera träffsäkra åtgärder för målgruppen.
- De åtgärder som berör finansiering av insatser i form av statsbidrag eller dylikt behöver omfatta en intersektionell jämställdhetsanalys utifrån resursfördelning.
- Frågan om prostitution och människohandel och den multipla utsattheten personer med funktionsnedsättning riskerar att hamna i bör beaktas i utrednings samtliga förslag som berör våldsutsatthet.
- Våldsutsatta barn och unga bör omfattas av arbetet med att lämpliga myndigheter utreder om, och i så fall hur, kompetensen och stödet till våldsutsatta döva och hörselskadade kvinnor och kvinnor med dövblindhet kan stärkas och organiseras nationellt.
- De myndighet som utreder om, och i så fall hur, kompetensen och stödet till våldsutsatta döva och hörselskadade kvinnor och kvinnor med dövblindhet kan stärkas och organiseras nationellt bör få i uppdrag att informera och samråda med Jämställdhetsmyndigheten i frågor som mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel.

- Arbetet med den nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor för att utveckla och sammanställa en plan för kontinuerlig och systematisk fortbildning och kompetensutveckling för teckenspråks-, dövblind- och skrivtolkar, bör även omfatta frågan om olika former av mäns våld mot kvinnor samt inkludera utbildningssamordnare, arbetsgivare och företrädare för tolkprofessionen.
- I framtagandet av språkteknologiska lösningar och innovationer, samt utveckling av distanstolkning bör ett intersektionellt jämställdhetsperspektiv beaktas.

Synpunkter enligt utredningens disposition

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag och lämnar följande synpunkter på respektive förslag.

7.4.1 Delaktighet vid utformning och genomförande av tolktjänst

Vi stödjer förslaget med tillägg att kunskap om olika former av mäns våld mot kvinnor blir en viktig del av valet av tolk bland de som förmedlar tolktjänsten.

Kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel är viktigt vid tolkförmedling. Tolken kan vara den som utsätter personen för våld eller ha kontakt med den eller dem som utövar våldet. Detta är särskilt relevant utifrån en hederskontext där kollektivet har en stor påverkan på individen. Olika typer av funktionsnedsättningar ses ofta som en skam i den här typen av kontexter och en person med dövhet, dövblindhet eller nedsatt hörsel är därför ofta särskilt utsatt för kontroll och påtryckningar från kollektivet. I en situation där personen exempelvis inte heller har förmåga att tala svenskt teckenspråk, är det särskilt viktigt att välja en tolk utanför kollektivet. Vid dövblindtolkning där tolken kan behöva ha kunskap om den kulturella kontexten är det än viktigare att tolken inte har några kopplingar till ett kollektiv, då det kan innebära en stor risk för individen. Vid utformning av tolktjänst bör ansvarig verksamhet få i uppdrag att informera och samråda med Jämställdhetsmyndigheten.

7.6 Allmänna bestämmelser om verksamheten

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i förslaget med tillägg att grundläggande kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel ska finnas i de allmänna bestämmelserna och kraven för att en verksamhet ska kunna bidra till god kvalitet. Kunskapen bör ha ett särskilt fokus kring våld riktat mot personer med funktionsnedsättning där exempelvis medveten feltolkning, tolkvägran, eller påverkan kan förekomma.

7.10.1 Upplysningsbestämmelse om sekretess ska införas

Jämställdhetsmyndigheten delar utredningens och konstitutionsutskottets¹ bedömning att en utvidgning av straffsanktionerad tystnadsplikt för tolkar innefattar komplexa överväganden, särskilt utifrån privatpersoner som tolkar åt vänner eller familjemedlemmar i olika sammanhang. Vi menar att denna lucka i lagen innebär en

¹ Bet. 2017/18:KU38, s. 49

särskilt stor risk för personer utsatta för mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel och att överväganden därför behöver göras.

9.1 Tolk i utbildning

I rapporten *Kvinnor med funktionsnedsättnings ekonomiska utsatthet* framkommer det att flickor i skolan får sämre tillgång till stöd och resurser. Utifrån detta är det särskilt viktigt med könsuppdelad statistik och analys vad gäller barn och unga. Berörda myndigheter bör få i uppdrag att samla in statistik och följa situationen för barn och unga med funktionsnedsättning och deras behov av stöd i de olika skolformerna och att göra en probleminventering och intersektionell jämställdhetsanalys utifrån könsuppdelad statistik.

Nyanlända med dövhet, dövblindhet eller nedsatt hörsel som deltar i SFI är en särskilt utsatt grupp. För personer som lever i en hederskontext betraktas funktionsnedsättningar som en skam för familjen och någonting som man försöker dölja. Det är vanligt att dessa personer inte heller har fått möjligheten att lära sig exempelvis teckenspråk på sitt ursprungsspråk.

10. Distanstolkning som en del i en förstärkt tolktjänst

En eventuell risk med att distanstolkning är att tolkanvändare behöver ha tillgång till tekniska medel – surfplatta och smartphone. I det fall distanstolkning blir normativt riskerar ekonomiskt utsatta grupper, där kvinnor är överrepresenterade, att påverkas negativt. Distanstolkning kan även innebära risk för att tolkanvändaren i högre grad har myndighetskontakt i hemmet och således också kontrolleras av andra personer i hemmet. Att träffa myndigheter i fysiskt och självständigt kan vara viktigt för att förmedla särskild information.

En annan risk vid distanstolkning är att subtilt språk hos tolkanvändaren kan missas av tolk och information, om exempelvis mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel kan gå förlorad då det kan vara svårt att via digitala medel se och uppfatta all kommunikation. Därtill kan kontroll över digitala medel som surfplatta och smartphones användas som maktmedel om våld förekommer i hemmet.

11.1 Språkteknologiska lösningar och innovationer är en del i en långsiktig utveckling av tolktjänsten

Jämställdhetsmyndigheten stödjer utredningens förslag. Teknik representerar samhället och de normer som finns. Därför är kompetens om jämställdhet, icke-diskriminering och mångfald lika viktig som teknisk kompetensen när ett AI-system utvecklas.

12.3 En plan för kontinuerlig och systematisk fortbildning och kompetensutveckling av tolkar

Jämställdhetsmyndigheten stödjer utredningens förslag med tillägg att fortbildningen och kompetensutvecklingen även inkluderar frågan om olika former av mäns våld mot kvinnor och reproduktiv hälsa samt att utbildningssamordnare, arbetsgivare och företrädare för tolkprofessionen inkluderas som målgrupper för insatserna, då de ansvarar för styrning och ledning av arbetet.

13.1.3 Ökat nationellt stöd till våldsutsatta kvinnor med dövhet, hörselskada eller dövblindhet

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag men anser att en fördjupad utredning med att sammanställa lägesbilder som inkluderar samtliga former av mäns våld mot kvinnor inklusive prostitution och människohandel behöver göras.

Mäns våld mot kvinnor i dess olika former och uttryck, så som våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel är vanligt förekommande brottslighet. Mörkertalet är stort, särskilt när det kommer till kvinnor, barn och unga med funktionsnedsättning. Det finns en risk att dessa kategoriseringar av brott inte identifieras som ett problem och att åtgärder för målgruppen inte prioriteras. Jämställdhetsmyndigheten har i dialog med funktionshindersorganisationer identifierat brister och behov kring målgruppen.² Yrkesverksamma inom funktionshinderområdet behöver mer kunskap om samtliga våldsformer inom området mäns våld mot kvinnor, eftersom de annars riskerar att missa eller förbise personer med funktionsnedsättning.

Bristande tillgänglighet på personal i skyddade boenden som kan teckenspråk innebär en risk för att målgruppen inte får det stöd de behöver.

Användandet av många olika teckentolkar vid exempelvis en brottsutredningstvist riskerar att leda till rättsosäkerhet för personer med dövhet, dövblindhet eller nedsatt hörsel.

Vidare ifrågasätts föräldrar med en sensorisk funktionsnedsättning oftare än andra som föräldrar. Utrikesfödda kvinnor och funktionsnedsatta med multipel våldsutsatthet är särskilt utsatta.

Jämställdhetsmyndigheten ser behov av att i dialog med Myndigheten för delaktighet utifrån deras regeringsuppdrag³ sammanställa lägesbilder som inkluderar samtliga former av våld som begås mot personer med dövhet, dövblindhet och hörselskada. Detta för att bidra till en jämställd och jämlik tolkförmedling som tillgodoser målgruppens behov.

Förslaget om utredning omfattar inte barn och unga. Jämställdhetsmyndigheten anser att en utredning och lägesbild även bör omfatta våldsutsatta barn och unga med dövhet, hörselskada eller dövblindhet.

² Jämställdhetsmyndigheten (2022:11) Arbetet mot våldsutsatthet under covid-19

³ A2021/02052

2022-09-15

Remissvar SOU 2022:11

Diarienummer: ALLM 2022/178

För Jämställdhetsmyndigheten

Lena Ag

Generaldirektör

Deepati Forsberg

Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Carina Abréu, enhetschefen Malin Lindquist Skogar och chefsjuristen Anna Tingbäck deltagit.